فصلنامه ایده های نوین روانشناسی
دوره ۳، شماره ۷، پاییز ۱۳۹۸

اثربخشی عروسک درمانی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان ۶ تا ۷ سال

ثنا ربیعی[۱]، پوپک عظیم پور تبریزی[۲]

چکیده

این پژوهش باهدف بررسی اثربخشی عروسک درمانی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان ۶ تا ۷ سال شهر تهران در سال ۱۳۹۵ صورت گرفت. روش این پژوهش نیمه آزمایشی از نوع طرح پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بود. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه کودکان مقطع پیش‌دبستانی منطقه ۵ در شهر تهران بودند. نمونه آماری شامل ۳۰ نفر بودند که به‌صورت نمونه-گیری در دسترس انتخاب، و به‌صورت تصادفی در گروه آزمایش (۱۵ نفر) و گروه کنترل (۱۵ نفر) قرارداده شدند. گروه آزمایش ۸ جلسه ۹۰ دقیقه‌ای آموزش نمایش عروسکی دریافت کردند و گروه کنترل در لیست انتظار باقی ماندند. جمع‌آوری داده‌ها بر اساس پرسشنامه مهارت اجتماعی گرشام و الیوت (۱۹۹۰) انجام پذیرفت. تجزیه‌وتحلیل اطلاعات به‌دست‌آمده از اجرای پرسشنامه از طریق نرم‌افزار spss-v16 در دو بخش توصیفی (میانگین، انحراف معیار، جداول توزیع فراوانی) و استنباطی (آزمون تحلیل کوواریانس) انجام پذیرفت. نتایج نشان داد که عروسک درمانی مهارت‌های اجتماعی و مؤلفه‌های آن (همکاری، قاطعیت، خویشتن‌داری و مهارت رفتاری) را در کودکان به‌طور معناداری افزایش می‌دهد. بنابراین عروسک درمانی در بهبود مهارت اجتماعی کودکان مؤثر می‌باشد و این یافته‌ها می‌توانند به والدین، مربیان و درمانگران در استفاده از عروسک درمانی به‌عنوان یک روش آموزشی و درمانی کمک کنند.

واژه‌های کلیدی: عروسک درمانی، مهارت‌های اجتماعی، کودکان

[۱] دانشجوی کارشناسی نمایش عروسکی، دانشکده ی هنر های زیبا دانشگاه تهران، ایران (نویسنده مسئول)
sana.rabiee7091@gmail.com
[۲] استادیار گروه نمایش، پردیس هنرهای زیبا، دانشگاه تهران، ایران poupakazimpour@ut.ac.ir

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-05]

مقدمه

روند اجتماعی شدن در سال‌های اولیه کودکی با سرعت زیادی رشد می‌یابد. کودکان در این دورآن‌که سرآغاز شکل‌گیری‌های بسیاری است تا حدود زیادی درنتیجه روش‌های تقویت آمیزی که انواع مختلف رفتارهای اجتماعی را ترغیب نموده و یا متوقف می‌نماید، جامعه‌پذیر و اجتماعی می‌شوند (استروبو[1] و همکاران، ۲۰۱۹). مهارت‌های اجتماعی در سال‌های اولیه کودکی بهتر یاد گرفته می‌شود و اثرات بیشتری بر زندگی فرد دارد و کودکانی که مهارت‌های اجتماعی را فراگرفته‌اند در ایجاد رابطه با همسالان و یادگیری در محیط آموزش موفق‌تر از کودکانی هستند که فاقد این مهارت هستند. (گانینگ[2] و همکاران، ۲۰۱۹). یکی از وظایف اجتماعی کودکان فراگرفتن مهارت در ایجاد رابطه متقابل و موفق با همسالان است. کودکان از طریق تعامل با همسالان رفتارهایی مانند رعایت نوبت، مشارکت، همکاری، توجه به نظر دیگران و کنترل خشم را فرامی‌گیرند (ولستنکرافت[3] و همکاران، ۲۰۱۸). نتایج پژوهش‌های متعددی نشان داده است که امروزه جهت پیشگیری و اصلاح بسیاری از اختلالات رفتاری به‌عنوان اولین یا مهم‌ترین گام می‌بایست به ارزیابی و پرورش مهارت‌های فردی و اجتماعی کودکان و نوجوانان پرداخته شود؛ زیرا اگر این افراد بخواهند از حداکثر ظرفیت‌های ذهنی و توانمندی‌های بالقوه خود بهره‌مند شوند می‌بایست از نگرشی مثبت نسبت به خود و همچنین انگیزه‌های قوی برای تلاش برخوردار شوند. اگرچه تأثیر نسبی آموزش مستقیم مهارت‌های شناختی و اجتماعی در مطالعات متعدد گزارش‌شده است (لائو[4] و همکاران، ۲۰۱۷). به‌طورکلی به گفته منگونی[5] و همکاران (۲۰۱۷)، عدم تعمیم‌پذیری مهارت‌های آموخته‌شده به محیط طبیعی را، بزرگ‌ترین مشکل آموزش سنتی مهارت اجتماعی (آموزش، ارائه الگو، تمرین، بازخورد و تقویت) و حیطه‌های شناختی می‌دانند؛ زیرا در این شیوه، آموزش یک مهارت تنها دستورالعملی مستقیم درباره یک نحوه مشخص در یک موقعیت خاص است و انعطاف‌پذیری لازم را برای تطبیق با موقعیت جدید ندارد. بر همین اساس به‌کارگیری شیوه‌های غیرمستقیم مثل بازی (مانند نمایش عروسکی) در آموزش مهارت‌های اجتماعی یک ضرورت به‌حساب می‌آید.

بازی، انعطاف‌پذیری و مهارت‌های حل مسئله لازم را برای خلاق بودن تقویت می‌کند (وایتی[6]، ۲۰۱۷). بازی کردن، باعث آمادگی روانی و فیزیکی در کودکان می‌شود تا برای یادگیری و پذیرش آماده شوند. در حقیقت، نیروهای روانی و فیزیکی را برای به دست آوردن موفقیت فعال می‌کند. به همین دلیل، روان شناسان سعی در طراحی بازی‌های مختلف برای پیشرفت آموزشی دارند (رحمان[7]، ۲۰۱۹) نمایش عروسکی، نوعی از همین بازی‌هاست. عروسک یک الگو برای آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان است با این اسباب‌بازی خاص می‌توان انواع آموزش‌ها از آداب غذا خوردن گرفته تا آداب روابط اجتماعی را به کودکان یاد داد (سائور[8] و همکاران، ۲۰۱۷). عروسک‌ها برای ایفای نقش و اکتشاف افکار و احساسات بسیار مؤثر هستند. فرصتی برای طرح احساسات، نگرانی‌ها و ایده‌های ابداعی آن‌ها به مراجعان داده می‌شود و به آن‌ها کمک می‌کند مسائلی را بیان کنند که در موقعیت‌های عادی به هر دلیلی از بیان آن‌ها بازداری می‌شوند (فوسارو و اسمیت[9]، ۲۰۱۸). رستمی (۱۳۸۸) در پژوهش خود با عنوان اثربخشی نمایش عروسکی برافزایش مهارت‌های اجتماعی کودکان به این نتایج دست‌یافت که نمایش

[1] - Storebo
[2] - Gunning
[3] - Wolstencroft
[4] - Lau
[5] - Mengoni
[6] - Withey
[7] - Rahman
[8] - Suor
[9] - Fusaro & Smith

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-05]

عروسکی موجب افزایش مهارت‌های اجتماعی، مهارت‌های ارتباطی و مهارت‌های روزمره زندگی شده است. نتایج پژوهش نشان داد که کودکان پس از شرکت در جلسات عروسک درمانی، بهبود قابل‌توجهی در توانایی‌های ارتباطی، همدلی و حل تعارضات نشان دادند (لوروسو[1] و همکاران، ۲۰۱۸). این یافته‌ها بر اهمیت استفاده از روش‌های خلاقانه در فرآیند آموزش و درمان تأکید تأکید دارد و نشان می‌دهد که عروسک درمانی می‌تواند به‌عنوان یک ابزار مؤثر در بهبود تعاملات اجتماعی کودکان مورداستفاده قرار گیرد (فریدمن[2] و همکاران، ۲۰۱۸).

با توجه به افزایش مشکلات اجتماعی و ارتباطی در میان کودکان، نیاز به روش‌های درمانی نوآورانه و مؤثر بیش‌ازپیش احساس می‌شود. عروسک درمانی به‌عنوان یک رویکرد جذاب و تعاملی می‌تواند به کودکان کمک کند تا احساسات خود را بیان کنند، با دیگران ارتباط برقرار کنند و مهارت‌های اجتماعی خود را تقویت کنند. این روش به‌ویژه برای کودکانی که در بیان احساسات و تعاملات اجتماعی دچار مشکل هستند، می‌تواند مفید باشد. بنابراین عروسک درمانی نه‌تنها یک روش سرگرم‌کننده برای کودکان است، بلکه ابزاری مؤثر در ارتقاء مهارت‌های اجتماعی آنان نیز به شمار می‌آید. این پژوهش به‌وضوح نشان‌دهنده‌ی نیاز به توسعه‌ی برنامه‌های درمانی مشابه و بررسی بیشتر در این زمینه است. همچنین، توجه به تأثیرات مثبت عروسک درمانی می‌تواند به والدین، معلمان و متخصصان حوزه‌ی روانشناسی در شناسایی و بهبود مشکلات اجتماعی کودکان کمک کند. بنابراین این پژوهش باهدف بررسی اثربخشی عروسک درمانی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان ۶ تا ۷ سال انجام شد.

روش

این پژوهش برحسب هدف کاربردی می‌باشد که از روش تحقیق نیمه آزمایشی از نوع طرح پیش‌آزمون و پس‌آزمون با گروه کنترل استفاده شد. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه کودکان پیش‌دبستانی شهر تهران در سال تحصیلی ۱۳۹۵ بود. نمونه آماری تحقیق حاضر دو پیش‌دبستان از بین پیش‌دبستانی‌های منطقه ۵ شهر تهران به‌صورت تصادفی انتخاب شد و آنگاه از هر پیش‌دبستانی، ۱۵ نفر به‌صورت تصادفی (درمجموع ۳۰ نفر) انتخاب و در دو گروه آزمایش و کنترل به‌صورت تصادفی قرار گرفتند. گروه آزمایش ۸ جلسه عروسک درمانی دریافت نمودند و گروه کنترل در لیست انتظار ماندند.

ابزارهای پژوهش:

مهارت‌های اجتماعی گرشام و الیوت (۱۹۹۰): مقیاس مهارت اجتماعی شامل سه فرم ویژه ارزیابی توسط والدین، معلمان و دانش‌آموزان است. هر یک از فرم‌های مقیاس را می‌توان به‌تنهایی یا توأم به کار گرفت. در پژوهش حاضر فرم معلم مورداستفاده قرارگرفته است. معلمان از مهم‌ترین منابع کسب اطلاع در زمینه رفتار و کفایت دانش‌آموزان هستند (هاج، ۱۹۸۳). معلمان این پرسشنامه را که دارای ۴۷ پرسش سه نمره‌ای (دارای گزینه‌های هرگز، بعضی‌اوقات و اغلب اوقات) است، برای تمام دانش‌آموزان تکمیل کرده‌اند محتوای این مقیاس دربرگیرنده دو بخش اصلی مهارت اجتماعی و مشکلات رفتاری است. در این تحقیق از بخش مهارت اجتماعی آن‌که مشتمل بر رفتارهایی نظیر همکاری، قاطعیت و خویشتن‌داری است استفاده‌شده است؛ و مهارت‌های رفتاری که شامل مقیاس‌های است استفاده‌شده است. این بخش‌ها به‌صورت خرده آزمون ارائه‌شده‌اند و از جمع نمرات این خرده آزمون‌ها نمره مهارت اجتماعی حاصل می‌گردد. خرده آزمون‌های این بخش از مقیاس به‌قرار زیر است: **۱)** همکاری: این خرده آزمون شامل رفتارهایی نظیر مشارکت با دیگران، پیروی از دستورالعمل‌ها و راهنمایی‌هاست. ۲) قاطعیت: این خرده آزمون مشتمل بر رفتارهای آغازگر، نظیر کسب اطلاع از دیگران، معرفی خود به دیگران و پاسخ مناسب به رفتار دیگران است. ۳) خویشتن‌داری: این خرده آزمون شامل رفتارهایی است که در موقعیت‌های

[1] - Lorusso
[2] - Friedman

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-05]

دشوار (نظیر مسخره شدن) مستلزم رفتار معقول از سوی دانش‌آموز است و همچنین دربرگیرنده رفتارهایی است که در موقعیت‌های دشوار ضروری به نظر می‌رسد (نظیر رعایت نوبت و مصالحه در مجادله). مؤلفه‌های مقیاس مهارت رفتاری: ۱) رفتار بیرونی، ۲) رفتار درونی **و** ۳) بیش فعالی. لازم به ذکر است که فرم معلم و والدین برای سه مقطع پیش‌دبستان، دبستان و دبیرستان طراحی‌شده است، فرم ویژه دانش‌آموز دارای دو فرم مخصوص کلاس‌های سوم تا ششم و کلاس‌های هفتم تا دوازدهم است (گرشام و الیوت ۱۹۹۹). پایایی درونی مقیاس برای فرم معلمان از ۰/۷۴ تا ۰/۹۵ است (گرشام و الیوت، ۱۹۹۹) خصوصیات روان‌سنجی این مقیاس در فرهنگ‌های غیر آمریکایی کمتر موردبررسی قرارگرفته است. شهیم (۱۳۸۱) در مطالعه‌ای در ایران مهارت اجتماعی کودکان عقب‌مانده ذهنی را با استفاده از این مقیاس موردبررسی قرارداد. میزان پایایی این مقیاس در مطالعه او برای مهارت اجتماعی ۰/۸۷، همکاری ۰/۷۶، قاطعیت ۰/۷۲ و خویشتن‌داری ۰/۶۸ برآورده شده است. در این تحقیق پایایی کل این مقیاس پس از دو هفته بر روی ۱۰ نفر از آزمودنی‌ها ۰/۸۱ به دست آمد که پایایی نسبتاً بالایی است.

پکیج آموزشی عروسک درمانی: برنامه نمایش عروسکی طی ۸ جلسه توسط مربی کارشناس نمایش، برای گروه آزمایش هفته‌ای یک جلسه اجرا شد. خلاصه پکیج در ادامه آورده شده است:

جدول ۱. محتوای جلسات عروسک درمانی

جلسات	محتوای جلسات
اول	اجرای پیش‌آزمون، معرفی دو عروسک به کودکان و توضیح نقش آن‌ها؛ آشنایی کودکان با عروسک‌ها و دادن فرصتی جهت لمس و برقراری ارتباط با آن‌ها
دوم	اجرای نمایشی در ارتباط با آشنایی کودکان با نقش و وظیفه بعضی افراد خانواده و جامعه شامل پدر، مادر، معلم، همسالان. توجه دادن به رفتار مناسب و تقویت کلامی کودکان در یادگیری این رفتارها، پرسش سؤالاتی پیرامون نمایش اجراشده توسط عروسک‌ها
سوم	اجرای نمایش در ارتباط با چگونگی برقراری ارتباط با دیگران (در این نمایش بیشترین تأکید بر آموزش نه گفتن خواهد بود)، توجه دادن به رفتار مناسب و تقویت کلامی در یادگیری این رفتارها، پرسش سؤالاتی پیرامون نمایش اجراشده توسط عروسک‌ها
چهارم	اجرای نمایشی در ارتباط با تعریف و شناخت احساسات و هیجان‌ها، پرسش سؤالاتی پیرامون نمایش اجراشده توسط عروسک‌ها
پنجم	اجرای نمایشی در ارتباط با کنترل رفتارهای غیرقابل‌قبول جامعه و جهت‌دهی به رفتار، پرسش سؤالاتی پیرامون نمایش اجراشده توسط عروسک‌ها
ششم	اجرای نمایشی در ارتباط با شناخت کودکان از خود به‌عنوان فردی از جامعه و جلوگیری از انزوا، توجه دادن به رفتار مناسب و تقویت کلامی در یادگیری این رفتارها، پرسش سؤالاتی پیرامون نمایش اجراشده توسط عروسک‌ها
هفتم	اجرای نمایشی در ارتباط با شناسایی درخواست‌های نابجا و چگونگی واکنش به آن‌ها جهت ورود به جامعه، پرسش سؤالاتی پیرامون نمایش اجراشده توسط عروسک‌ها
هشتم	درخواست از کودکان جهت نمایش جلسات گذشته با استفاده از عروسک‌ها، صحبت با عروسک‌ها و خداحافظی از آن‌ها، اجرای پس‌آزمون.

برای تحلیل فرضیه‌ها از تحلیل کوواریانس چند متغیره استفاده شد. تحلیل داده‌ها با نرم‌افزار Spss-V25 انجام شد.

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-05]

یافته‌ها

در جدول زیر اطلاعات جمعیت شناختی آزمودنی‌ها به تفکیک دو گروه آزمایش و کنترل آورده شده است.

جدول ۲. اطلاعات جمعیت شناختی به تفکیک دو گروه آزمایش و کنترل

اطلاعات دموگرافیک		آزمایش		کنترل		χ۲	sig
		فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
جنسیت	پسر	۷	۲۳/۳	۶	۲۰	۰/۷۱	۰/۳۵
	دختر	۸	۲۶/۷	۹	۳۰		

همان‌گونه که نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد دو گروه در متغیر جنسیت تقریباً همگن می‌باشند. نتایج آزمون خی دو نیز نشان می‌دهد تفاوت دو گروه ازنظر جنسیت معنادار نمی‌باشد ($p>0.05$).

جدول ۳. اطلاعات توصیفی میزان مهارت‌های اجتماعی به تفکیک مرحله سنجش در گروه‌ها

عوامل	شاخص آماری	پیش‌آزمون	پس‌آزمون
گروه آزمایش	تعداد	۱۵	۱۵
	میانگین	۹۸/۴۶	۱۲۲/۸۰
	انحراف استاندارد	۹/۱۲	۱۰/۹۲
گروه کنترل	تعداد	۱۵	۱۵
	میانگین	۹۹/۴۰	۹۹/۹۳
	انحراف استاندارد	۹/۷۶	۱۰/۰۱

همچنان‌که ملاحظه می‌شود میانگین گروه آزمایش در مرحله پس‌آزمون، نسبت به پیش‌آزمون افزایش نشان می‌دهد. بر اساس نتایج مندرج در جدول، می‌توان به این توصیف دست زد که اجرای عروسک درمانی باعث افزایش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان مقطع دبستان شده است.

جدول ۴. آزمون تحلیل کوواریانس چند متغیری نمرات ابعاد مهارت‌های اجتماعی در دو گروه

شاخص آماری	آزمون	ارزش	F	dfفرضیه	dfخطا	sig	ضریب اثر ایتا
تفاوت دو گروه با کنترل اثر پیش‌آزمون	اثرپیلای	۰/۷۸	۱۹/۱۵	۴	۲۱	۰/۰۰۱	۰/۷۸
	لامبدای ویلکس	۰/۲۲	۱۹/۱۵	۴	۲۱	۰/۰۰۱	۰/۷۸
	اثرهتلینگ	۳/۶۴	۱۹/۱۵	۴	۲۱	۰/۰۰۱	۰/۷۸
	بزرگ‌ترین ریشه روی	۳/۶۴	۱۹/۱۵	۴	۲۱	۰/۰۰۱	۰/۷۸

نتایج جدول ۴ نشان می‌دهد پس از حذف اثر پیش‌آزمون با روش تحلیل کوواریانس چندمتغیری، یک اثر معنی‌دار برای عامل عروسک درمانی «متغیر مستقل»وجود دارد. این اثر نشان می‌دهد که حداقل بین یکی از مؤلفه‌های مهارت‌های اجتماعی کودکانی که با عروسک درمانی آموزش‌دیده‌اند با کودکان گروه کنترل تفاوت معنادار وجود دارد (لامبدای ویلکس=۰/۲۲، $p<0.05$).

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-05]

جدول ۵. آزمون تحلیل کوواریانس یک راهه در متن تحلیل کوواریانس چندمتغیری

شاخص آماری متغیرها	منبع تغییر	SS	Df	F	سطح معناداری	ضریب ایتا
همکاری	گروه	۲۷۴/۴۸	۱	۳۸/۵۳	۰/۰۰۱	۰/۶۱
	خطا	۱۷۰/۹۴	۲۴			
قاطعیت	گروه	۳۱۵/۴۴	۱	۴۱/۱۸	۰/۰۰۱	۰/۶۳
	خطا	۱۸۳/۸۳	۲۴			
خویشتن‌داری	گروه	۱۴۷/۰۳	۱	۱۷/۱۷	۰/۰۰۱	۰/۴۲
	خطا	۲۰۵/۴۲	۲۴			
مهارت رفتاری	گروه	۱۱۰/۷۵	۱	۱۲/۱۰	۰/۰۰۲	۰/۳۳
	خطا	۲۱۹/۶۲	۲۴			

نتایج جدول ۵ نشان می‌دهد، با حذف تأثیر متغیر پیش‌آزمون، فرضیه پژوهش مبنی بر وجود تفاوت معنادار در متغیر همکاری، قاطعیت، خویشتن‌داری و مهارت رفتاری کودکان گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل، تائید می‌گردد. همان‌گونه که از نتایج جدول ۵ ملاحظه می‌گردد سطح معناداری حاصل‌شده برای زیرمقیاس همکاری در مقایسه با سطح معناداری ۰/۰۱۲ به‌دست‌آمده از اصلاح بنفرونی (تقسیم سطح معناداری ۰/۰۵بر۴ مؤلفه‌ی مهارت اجتماعی) کوچک‌تر می‌باشد. درنتیجه با توجه به میانگین‌های حاصل‌شده می‌توان گفت با ۹۵درصد اطمینان مؤلفه همکاری، قاطعیت، خویشتن‌داری و مهارت رفتاری گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل افزایش داشته است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر باهدف بررسی اثربخشی عروسک درمانی بر مهارت‌های اجتماعی کودکان ۶ تا ۷ سال انجام شد. نتایج پژوهش با یافته‌های اصغری نکاح (۱۳۹۰)، سلانی و آزادی منش (۱۳۹۴)، کاکاوندی و همکاران (۱۳۹۸)، آزادی منش و همکاران (۱۳۹۷)، رضایی و حسینی نسب (۱۳۹۶)، رنگانی و همکاران (۱۳۹۴) همسو می‌باشد. ازآنجاکه نمایش عروسکی، به‌وسیله اسباب‌بازی‌های خاص می‌تواند انواع آموزش‌ها از آداب غذا خوردن گرفته تا آداب روابط اجتماعی را به کودکان یاد دهد، لذا تأثیر بیشتر آن بر مهارت‌های اجتماعی کودکان بدیهی می‌باشد. درواقع در نمایش عروسکی، عروسک‌ها برای ایفای نقش و اکتشاف افکار و احساسات بکار برده می‌شوند که این موضوع فرصتی برای طرح احساسات، نگرانی‌ها و ایده‌های ابداعی را به کودکان می‌دهد و به‌زعم سان و همکارن (۲۰۱۷) به آن‌ها کمک می‌کند مسائلی را بیان کنند که در موقعیت‌های عادی به هر دلیلی از بیان آن‌ها خودداری می‌کنند. به‌عبارتی‌دیگر سبب بهبود و ارتقاء مهارت‌های اجتماعی، مهارت‌های ارتباطی و مهارت‌های روزمره زندگی در کودکان می‌شود. همان‌طور که صالحی زاده (۱۳۹۳) بیان کرده است آموزش مهارت‌های خودکنترلی از طریق نمایش عروسکی باعث کاهش پرخاشگری کودکان شده و بدون شک کاهش پرخاشگری سبب بهبود و تقویت مهارت‌های اجتماعی می‌گردد. همچنین جلیلوند و غباری بناب (۱۳۸۳) نیز معتقد هستند که می‌توان با استفاده از هنرهای نمایشی (تکنیک نمایش عروسکی) در کودکان کم‌توان ذهنی آموزش پذیر تأثیر مثبتی در رشد اجتماعی و درنتیجه کیفیت زندگی آنان ایجاد نمود.

بنابراین عروسک درمانی به‌عنوان یک روش مؤثر در تقویت مهارت‌های اجتماعی کودکان، به‌ویژه در سنین ۶ تا ۷ سال، می‌تواند به توسعه مؤلفه‌های مختلف مهارت‌های اجتماعی مانند همکاری، قاطعیت، خویشتن‌داری و مهارت‌های رفتاری کمک کند. در زمینه همکاری، عروسک درمانی به کودکان این امکان را می‌دهد که در یک محیط بازی، با عروسک‌ها و سایر کودکان

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-05]

تعامل داشته باشند. از طریق بازی‌های گروهی با عروسک‌ها، کودکان یاد می‌گیرند که چگونه با یکدیگر همکاری کنند، نقش‌های مختلف را بر عهده بگیرند و در فعالیت‌های مشترک شرکت کنند. این نوع تعاملات به آن‌ها کمک می‌کند تا اهمیت کار گروهی را درک کنند و مهارت‌های لازم برای همکاری با دیگران را در زندگی واقعی تمرین کنند. قاطعیت یکی دیگر از مهارت‌های اجتماعی است که عروسک درمانی می‌تواند آن را تقویت کند. در حین بازی با عروسک‌ها، کودکان می‌توانند موقعیت‌های مختلفی را شبیه‌سازی کنند که در آن‌ها نیاز به ابراز نظر و احساسات خود دارند. این نوع نقش‌آفرینی به آن‌ها کمک می‌کند تا یاد بگیرند چگونه به‌طور مؤثر و قاطعانه نظرات خود را بیان کنند و درعین‌حال به دیگران گوش دهند. این تجربه به آن‌ها اعتمادبه‌نفس می‌دهد تا در موقعیت‌های اجتماعی واقعی نیز قاطعانه عمل کنند. خویشتن‌داری نیز ازجمله مهارت‌هایی است که می‌تواند از طریق عروسک درمانی تقویت شود. در حین بازی، کودکان با موقعیت‌هایی مواجه می‌شوند که نیاز به کنترل احساسات و رفتارهای خود دارند. این نوع بازی به آن‌ها کمک می‌کند تا یاد بگیرند چگونه احساسات خود را مدیریت کنند و در موقعیت‌های چالش‌برانگیز خویشتن‌داری را تمرین کنند. این مهارت در تعاملات اجتماعی بسیار مهم است و می‌تواند به جلوگیری از رفتارهای ناخواسته و افزایش تعاملات مثبت کمک کند. مهارت‌های رفتاری نیز تحت تأثیر عروسک درمانی قرار می‌گیرند. از طریق بازی با عروسک‌ها، کودکان می‌توانند رفتارهای مناسب و نامناسب را شبیه‌سازی کنند و درک بهتری از رفتارهای اجتماعی پیدا کنند. این نوع یادگیری به آن‌ها کمک می‌کند تا رفتارهای مثبت را تقویت کنند و از رفتارهای منفی پرهیز کنند. همچنین، عروسک درمانی می‌تواند به کودکان کمک کند تا مهارت‌های حل مسئله را در موقعیت‌های اجتماعی مختلف یاد بگیرند و به‌این‌ترتیب رفتارهای سازنده‌تری را در تعاملات خود نشان دهند. درمجموع، عروسک درمانی به‌عنوان یک ابزار مؤثر در تقویت مهارت‌های اجتماعی کودکان، می‌تواند به توسعه همکاری، قاطعیت، خویشتن‌داری و مهارت‌های رفتاری کمک کند و به‌این‌ترتیب به بهبود روابط اجتماعی و افزایش اعتمادبه‌نفس آن‌ها منجر شود. برای پیاده‌سازی نمایش عروسکی در فرآیند یادگیری و مهارت اجتماعی در کودکان، اجرا این موارد از اهمیت بالایی برخوردار خواهد بود: ۱) مشارکت جمعی در مدارس ابتدایی و پیش‌دبستانی نیاز است تا همه کادر آموزش بتوانند یاد بگیرند در مورداستفاده از نمایش عروسکی به‌عنوان یک روش در مدارس، علاوه بر معلمان، مربیان، کارکنان اداری، مدیران، بازرسان و متخصصان موضوعات، باید در همان دوره‌های نمایشی آموزش ببینند. ۲) در نشریات آموزش‌وپرورش باید به موضوع نمایش عروسکی، نمایشنامه‌نویسی و روش تدریس نمایش عروسکی بیشتر پرداخته شود تا در اختیار معلمان و مربیان قرار گیرد که آن‌ها اطلاعات موردنیاز را در زمینه نمایش عروسکی و مشتقاتش کسب کنند. ۳) انجمن نمایش عروسکی و نمایشنامه‌های عروسکی معاصر، دانشگاه‌ها، دانشکده‌های آموزشی به‌طور خاص، و وزارت آموزش‌وپرورش باید سمینارها، کارگاه‌های آموزشی یا کنفرانس هایی در مورد مزایا و روش‌های استفاده از اجرای نمایش عروسکی و نمایشنامه‌نویسی به‌عنوان یک روش تدریس در مدارس و مراکز پیش‌دبستانی ترتیب دهد. بنابراین ازجمله محدودیت این پژوهش می‌توان به این مورداشاره کرد که نتایج پژوهش حاضر قابل‌تعمیم به‌کل دانش‌آموزان دختر و پسر همه دوره‌های تحصیلی نیست، چراکه بررسی فقط کودکان پیش‌دبستانی شهر تهران بوده است و در صورت نیاز به تعمیم به همه کودکان بااحتیاط و دانش کافی این کار صورت بگیرد.

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-05]

منابع

اصغری نکاح، سیدمحسن. (۱۳۹۰). تاثیر مداخله بازی درمانی عروسکی بر مهارت های ارتباطی کودکان در خودمانده. *مجله اصول بهداشت روانی*، ۱۳ (۴۹)، ۵۷-۴۲.

آزادی منش، پگاه؛ خانزاده عباسعلی، حسین و حکیم جوادی، منصور. (۱۳۹۷). اثربخشی بازی‌درمانی عروسکی بر بهبود مهارت‌های اجتماعی کودکان مبتلابه اختلال بیش فعالی/نارسایی توجه. *نشریه مطالعات ناتوانی*، ۸ (۱)، ۱۸-۶.

جلیلوند، مریم و غباری بناب، باقر. (۱۳۸۳). بررسی نقش هنرهای نمایشی در رشد اجتماعی دانش‌آموزان کم‌توان ذهنی آموزش پذیر. *مجله کودکان استثنایی*، ۱۱ (۱۴)، ۷۸-۶۳.

رستمی، رقیه. (۱۳۸۸). *بررسی اثربخشی نمایش عروسکی برافزایش مهارت‌های اجتماعی دختران کم‌توان ذهنی آموزش پذیر ۸-۱۲ سال شهر بجنورد*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مشاوره، گرایش توان‌بخشی، دانشگاه علوم بهزیستی و توان‌بخشی.

رضایی، معصومه و حسینی نسب، سید داود. (۱۳۹۶). اثربخشی نمایش عروسکی بر مهارت‌های اجتماعی و خلاقیت در کودکان پیش‌دبستانی شهرستان مراغه. *نشریه آموزش و ارزشیابی*، ۴۰ (۱۱)، ۲۶-۱۳.

رنگانی، اقدس؛ همتی علمدارلو، قربان؛ شجاعی، ستاره و اصغری نکاح، سیدمحسن. (۱۳۹۴). اثربخشی مداخله بازی‌درمانی عروسکی بر مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان پسر با اختلال اتیسم. *فصلنامه روان‌شناسی افراد استثنایی*، ۲۰ (۱۱)، ۹۳-۷۳.

شلانی، بیتا و آزادی منش، پگاه. (۱۳۹۴). مقایسه اثربخشی هنردرمانی گروهی و بازی درمانی عروسکی بر مهارت های اجتماعی کودکان مبتلا به اختلال فزون کنشی/نارسایی توجه. *فصلنامه سلامت روان کودک*، ۲ (۴)، ۱۰۳-۱۱۲.

صالحی زاده، سمیه. (۱۳۹۳). *اثربخشی آموزش مهارت‌های خودکنترلی از طریق نمایش عروسکی بر میزان پرخاشگری کودکان دارای اختلال نافرمانی مقابله‌ای*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد تهران مرکز.

کاکاوندی، خلیل؛ کهنسال پایین رود پشتی و کریمی، سمانه. (۱۳۹۸). اثربخشی بازی درمانی عروسکی بر اضطراب اجتماعی کودکان با اختلال طیف اتیسم. *فصلنامه روانشناسی و علوم رفتاری ایران*، ۱۷ (۱۲)، ۱۰۰-۱۰۵.

Friedman, L. M., Rapport, M. D., Orban, S. A., Eckrich, S. J., & Calub, C. A. (2018). Applied problem solving in children with ADHD: The mediating roles of working memory and mathematical calculation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *46*, 491-504.

Fusaro, M., & Smith, M. C. (2018). Preschoolers' inquisitiveness and science-relevant problem solving. *Early childhood research quarterly*, *42*, 119-127.

Gunning, C., Holloway, J., Fee, B., Breathnach, Ó., Bergin, C. M., Greene, I., & Ní Bheoláin, R. (2019). A systematic review of generalization and maintenance outcomes of social skills intervention for preschool children with autism spectrum disorder. *Review Journal of Autism and Developmental Disorders*, *6*, 172-199.

Lau, E. X., Rapee, R. M., & Coplan, R. J. (2017). Combining child social skills training with a parent early intervention program for inhibited preschool children. *Journal of anxiety disorders*, *51*, 32-38.

Lorusso, M. L., Giorgetti, M., Travellini, S., Greci, L., Zangiacomi, A., Mondellini, M., ... & Reni, G. (2018). Giok the alien: an AR-based integrated system for the empowerment of problem-solving, pragmatic, and social skills in pre-school children. *Sensors*, *18*(7), 2368.

Mengoni, S. E., Irvine, K., Thakur, D., Barton, G., Dautenhahn, K., Guldberg, K., ... & Sharma, S. (2017). Feasibility study of a randomised controlled trial to investigate the

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-05]

effectiveness of using a humanoid robot to improve the social skills of children with autism spectrum disorder (Kaspar RCT): A study protocol. *BMJ open*, *7*(6), e017376.

Rahman, M. M. (2019). 21st century skill'problem solving': Defining the concept. *Rahman, MM (2019). 21st Century Skill "Problem Solving": Defining the Concept. Asian Journal of Interdisciplinary Research*, *2*(1), 64-74.

Storebo, O. J., Andersen, M. E., Skoog, M., Hansen, S. J., Simonsen, E., Pedersen, N., ... & Gluud, C. (2019). Social skills training for attention deficit hyperactivity disorder (ADHD) in children aged 5 to 18 years. *Cochrane Database of Systematic Reviews*, (6).

Sun, J., Anderson, R. C., Perry, M., & Lin, T. J. (2017). Emergent leadership in children's cooperative problem solving groups. *Cognition and Instruction*, *35*(3), 212-235.

Suor, J. H., Sturge-Apple, M. L., Davies, P. T., & Cicchetti, D. (2017). A life history approach to delineating how harsh environments and hawk temperament traits differentially shape children's problem-solving skills. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, *58*(8), 902-909.

Withey, K. L. (2017). Using apps to develop social skills in children with autism spectrum disorder. *Intervention in school and clinic*, *52*(4), 250-255.

Wolstencroft, J., Robinson, L., Srinivasan, R., Kerry, E., Mandy, W., & Skuse, D. (2018). A systematic review of group social skills interventions, and meta-analysis of outcomes, for children with high functioning ASD. *Journal of autism and developmental disorders*, *48*, 2293-2307.

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-05]

فصلنامه ایده های نوین روانشناسی
دوره ۳، شماره ۷، پاییز ۱۳۹۸

The Effectiveness of Puppet Therapy on the Social Skills of Children Aged 6 to 7 Years

Sana Rabiee[1], Poopak Azimpour Tabrizi[2]

Abstract

This study aimed to investigate the effectiveness of Puppet therapy on the social skills of children aged 6 to 7 years in Tehran in 2016. The research method was a quasi-experimental design using a pre-test-post-test approach with a control group. The statistical population included all preschool children in District 5 of Tehran. The sample consisted of 30 children selected through convenience sampling and randomly assigned to the experimental group (15 children) and the control group (15 children). The experimental group received 8 sessions of 90-minute puppet play therapy, while the control group remained on a waiting list. Data collection was conducted using the Gresham and Elliott Social Skills Questionnaire (1990). The analysis of the data obtained from the questionnaire was performed using SPSS-v16, with descriptive statistics (mean, standard deviation, frequency distribution tables) and inferential statistics (analysis of covariance). The results indicated that Puppet therapy significantly improved social skills and its components (cooperation, assertiveness, self-control, and behavioral skills) in children. Therefore, Puppet therapy is effective in enhancing children's social skills, and these findings can assist parents, educators, and therapists in utilizing Puppet therapy as an educational and therapeutic method.

Keywords: Puppet Therapy, Social Skills, Children

[1]Bachelor's Student of Puppetry, Faculty of Fine Arts, University of Tehran, Iran
[2] Assistant Professor, Department of Theatre, Faculty of Fine Arts, University of Tehran, Iran

[Downloaded from jnip.ir on 2026-11-05]